

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22.09.2004, sp. zn. 32 Odo 47/2004, ECLI:CZ:NS:2004:32.ODO.47.2004.1

Číslo: 89/2005

Právní věta: Obchodní jméno (od 1. 1. 2001 obchodní firma) právnické osoby přechází na nástupnickou právnickou osobu spolu s podnikem pouze v případě, pokud nástupnická právnická osoba při převodu podniku projeví vůli obchodní jméno převzít. Obchodní jméno není samostatně převoditelné a nelze je převzít, aniž by současně s ním nebyl převeden podnik. Obchodní jméno, které nástupnická právnická osoba při převodu podniku nepřevzme, zaniká současně se zánikem právnické osoby, k níž se váže. Platnému přechodu obchodního jména podle § 11 odst. 3 obch. zák. nebrání jeho zaměnitelnost s obchodním jménem jiné právnické osoby.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 22.09.2004

Spisová značka: 32 Odo 47/2004

Číslo rozhodnutí: 89

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Obchodní společnost

Předpisy: § 11 odst. 3 předpisu č. 513/1991Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobce se podanou žalobou, poněkolikerých úpravách žalobního petitu, domáhal ochrany obchodního jména M., a požadoval, aby žalovaná byla povinna změnit své obchodní jméno ve společenské smlouvě tak, aby neobsahovala slovo M. a podat návrh na zápis změny obchodního jména v obchodním rejstříku. Svůj žalobní nárok zdůvodňoval tím, že má k uvedenému obchodnímu jméno právo priority, neboť ho vydražil dne 31. 7. 1993 při veřejné dražbě v rámci velké privatizace podle zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, spolu se státním podnikem M., který byl v obchodním rejstříku zapsán dříve než žalovaná.

K r a j s k ý s o u d v Ústí nad Labem rozsudkem ze dne 20. 11. 2002 žalobu zamítl a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Dospěl k závěru, že žalobce podle zákona č. 92/1991 Sb. platně vydražil státní podnik M. včetně obchodního jména, avšak právo domáhat se jeho ochrany podle § 12 zák. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, by mu příslušelo pouze tehdy, pokud by obchodní jméno M. skutečně převzal. Žalobce však projev vůle převzít obchodní jméno neprokázal a v rámci dokazování sám uváděl, že tuto vůli přímého užívání neměl. Tím, že žalobce neměl zájem a vůli převzít a přímo užívat obchodní jméno M., toto obchodní jméno zaniklo a nemohlo být a nebylo převedeno jakýmkoliv způsobem na třetí subjekt, pokud současně s ním nebyl převeden podnik

anebo jeho část, k němuž se obchodní jméno váže. Žalobci se tak nepodařilo prokázat aktivní věcnou legitimaci, a proto byla žaloba zamítnuta.

K odvolání obou účastníků řízení V r c h n í s o u d v Praze rozsudkem ze dne 16. 9. 2003 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé v tom správném znění, že žaloba o uložení povinnosti žalované změnit obchodní firmu ve společenské smlouvě tak, aby neobsahovala slovo M., a podat návrh na zápis změny obchodní firmy v obchodním rejstříku, se zamítá. Dále ho změnil ve výroku o nákladech řízení a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení.

Podle odvolacího soudu zjistil soud prvního stupně skutkový stav v rozsahu potřebném pro rozhodnutí věci, proto z něho při přezkoumání jeho rozsudku vyšel a nepovažoval za potřebné provádět další navržené důkazy. V odůvodnění rozhodnutí označil za základní právní otázku, zda při privatizaci státního podniku M. přešlo na žalobce obchodní jméno uvedeného podniku bez dalšího, nebo zda bylo nutné, aby je nabyvatel zvláště převzal, a jestliže ano, zda tak učinil. Vycházejí z ustanovení § 18 zákona č. 92/1991 Sb. dospěl k závěru, že oprávnění užívat obchodní jméno M. na žalobce přešlo; z této skutečnosti však ještě ale podle odvolacího soudu nevyplývá, že obchodní jméno privatizovaného státního podniku přešlo na nabyvatele bez dalšího, tj. jen v důsledku příklepu ve veřejné dražbě. Vzhledem k tomu, že zvláštní ustanovení § 18 zákona č. 92/1991 Sb. neřeší převod nebo přechod obchodního jména, ale upravuje pouze přechod oprávnění k tomu, aby obchodní jméno přešlo, považoval odvolací soud za rozhodující ustanovení § 11 odst. 3 obch. zák. ve znění platném v době konání veřejné dražby, podle něhož obchodní jméno právnické osoby přechází na nástupnickou právnickou osobu s podnikem, zaniká-li právnická osoba bez likvidace a nástupnická právnická osoba obchodní jméno převezme. Z uvedeného ustanovení vyplývá, že nástupnická organizace má pouze právo, nikoli povinnost převzít obchodní firmu zaniklé právnické osoby. Pokud tak nástupnická organizace učiní, přechází obchodní jméno spolu s podnikem. Vzhledem k tomu, že podmínkou přechodu práva k obchodnímu jménu je projev vůle nástupnické osoby o převzetí obchodního jména, nedošlo k tomuto přechodu automaticky již příklepem ve veřejné dražbě. Tento projev vůle by se musel podle ustanovení § 110 obch. zák. promítnout v obchodním jménu nabyvatele a bylo by k němu muselo dojít rozhodnutím podle § 125 odst. 1 písm. d) obch. zák. a podáním návrhu na zápis změny dosavadního obchodního jména do obchodního rejstříku, k čemuž však nedošlo.

Odvolací soud tak ve shodě se soudem prvního stupně dospěl k závěru, že obchodní jméno M. na nabyvatele celého podniku privatizací nepřešlo, v důsledku čehož zaniklo spolu se zánikem státního podniku M. Za situace, kdy nabyvatel podniku spolu s podnikem obchodní jméno nepřevzal, nemohl je již později použít při založení jiné obchodní společnosti. Pokud žalobce využil svého práva a ponechal si své obchodní jméno, měl jen toto obchodní jméno, neboť obchodní společnost může mít podle § 8 a násl. obch. zák. jen jedno obchodní jméno (dle terminologie od 1. 1. 2001 obchodní firmu). Odvolací soud tak uzavřel, že žalobci nesvědčí aktivní věcná legitimace k žalobou uplatněnému nároku a žalobcem tvrzený závadný stav, k jehož odstranění nárok směřuje, zde není. Proto rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé s upřesněním jeho zamítavého výroku potvrdil a změnil ho pouze ve výroku o nákladech řízení.

Rozsudek odvolacího soudu výslovně v celém rozsahu napadl žalobce dovoláním, jehož přípustnost opřel o ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. ve spojení s § 237 odst. 3 o. s. ř., dovozuje zásadní právní význam napadeného rozhodnutí pro jeho rozpor s hmotným právem. Podle přesvědčení dovolatele spočívají rozsudky soudů obou stupňů na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř.)

Dovolatel namítá, že v době podání žaloby nemusel přebírat obchodní jméno M., jelikož jeho užívání měl zajištěno až do okamžiku zániku vydraženého státního podniku M. faktickou i právní existencí tohoto podniku. Domnívá se, že měl mít právo převzít obchodní jméno M. jako své výlučné majetkové právo, tj. učinit projev vůle v tomto směru po celou dobu existence vydraženého státního podniku, a

nikoli pouze okamžitě (neprodleně) po ukončení procesu jeho privatizace či při privatizaci samé. Dovolatel nadále zastává názor, že je a byl jediným vlastníkem obchodního jména M. a že bylo pouze na jeho vůli, zda takové obchodní jméno bude užívat či nikoliv. Uvádí, že terminologií současně platné právní úpravy užíval sporný kmen obchodní firmy v jím ovládaném subjektu, když tento kmen si následně nechala zapsat protiprávně žalovaná, zapsaná do obchodního rejstříku dne 10. 1. 1991. Poukazuje na to, že v době podání žaloby existovaly dva subjekty s obchodní firmou M., přičemž žalovaná byla tím, kdo porušil jeho právo priority a svým jednáním ho poškodila. Uvedené obchodní jméno chtěl užívat, což dal jednoznačně najevo jak korespondencí, tak i žalobou; v tom mu však zabránilo nezákonné jednání žalované, která si nechala do obchodního rejstříku zapsat a užívá zaměnitelnou firmu. V této souvislosti pokládá za rozhodnou otázku, zda za této situace, tj. po zápisu žalované do obchodního rejstříku, mohl převzít sporné obchodní jméno M., přičemž tvrdí, že tak učinit nemohl, protože by jednal v rozporu se zákonem.

V okamžiku, kdy uvedený podnik zanikal a kdy žalobce uvažoval o převzetí kmene i pro sebe, již existoval sporný stav, který mu bránil převzetí firmy, neboť by se dostal do kolize se zápisem obchodního jména žalované v obchodním rejstříku. Za této situace proto ani neusiloval o zápis firmy do obchodního rejstříku a rovnou podal na žalovanou žalobu. V napadeném rozsudku postrádá řešení otázky, proč k uvedenému sporu došlo a jak je možné, že by protiprávním jednáním žalované měl své právo k obchodnímu jménu pozbýt a žalovaná ho naopak nabýt. Tvrdí, že dodnes čeká, až bude žalované zakázáno užívat kmen M., aby si ho mohl nechat zapsat sám. Dovolatel označil postup žalované za výkon práv v rozporu s dobrými mravy podle § 3 obč. zák., jakož i s principem dobré víry.

Podle dovolatele nebylo při hodnocení výsledků dokazování přihlédnuto k tomu, že obchodní jméno M. převzal, a proto je i aktivně legitimován k podání jakékoliv žaloby, která by směřovala k jeho ochraně. Z provedeného dokazování podle jeho názoru vyplývá, že sporné obchodní jméno užívat chtěl, ale že mu v tom bylo žalovanou bráněno.

Podstatou dovolání je podle dovolatele otázka, zda je možné po něm požadovat užívání sporné firmy za situace, kdy došlo k protiprávnímu zápisu žalované do obchodního rejstříku a kdy každá jeho snaha o zápis obdobné firmy do uvedené evidence by musela být rejstříkovým soudem zamítnuta.

Dovolatel navrhl, aby dovolací soud zrušil rozsudky soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Ve vyjádření žalovaná navrhla dovolání odmítnout pro nepřijatelnost, neboť odvolací soud podle jejího mínění rozhodl v souladu s hmotným právem a nejde ani o jiný případ přípustnosti podle § 237 odst. 3 o. s. ř. Citujíc na podporu svého názoru konkrétní odbornou právní literaturu se ztotožnila se závěry soudů obou stupňů, že podmínkou přechodu práva k obchodnímu jménu je projev vůle nástupnické osoby o převzetí obchodního jména. Je tedy třeba určitého aktivního jednání, resp. právního úkonu, který povede k převzetí obchodního jména. Pokud pak kupující na dosavadním obchodním jménu spojeném s podnikem zájem nemá a nepřevzme je, obchodní jméno zanikne. Dále pak poukázala na některé konkrétní skutečnosti vztahující se ke společnosti M. P., a. s., proti níž jako uživateli kmene M. žalobce žalobu nepodal a již chtěl žalobce podle svého tvrzení obchodní firmu M., v rozporu se zákonem, pronajmout. Zápis uvedené firmy do obchodního rejstříku svědčí podle žalované o nepravdivosti tvrzení, že do této evidence nebylo možné kmen M. jako obchodní firmu zapsat. O zápis uvedené obchodní jména do obchodního rejstříku se žalobce podle žalované nemohl pokusit především proto, že nikdy nepřijal příslušnou změnu společenské smlouvy, a nikoliv pro jím prezentované obavy, že by taková firma nebyla zapsána. Žalovaná dále oponovala názoru žalobce, pokud hovořil o vlastnictví kmene obchodní firmy, neboť podle jejího přesvědčení lze hovořit pouze o oprávněném či neoprávněném užívání obchodní firmy, nikoliv kmene obchodní firmy.

Jelikož řízení u soudu prvního stupně bylo dokončeno (a rozhodnutí soudů obou stupňů vydána) po 1. 1. 2001, uplatní se pro dovolací řízení - v souladu s body 1., 15. a 17., hlavy první, části dvanácté,

zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony - občanský soudní řád ve znění účinném od 1. 1. 2001.

Dovolání je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., neboť zásadní právní význam napadeného rozhodnutí spatřuje dovolací soud v řešení těchto právních otázek, do nichž lze shrnout obsáhlé námítky dovolatele a které dosud nebyly v soudní judikatuře vyřešeny (§ 237 odst. 3 o. s. ř.):

- 1) zda obchodní jméno (od 1. 1. 2001 obchodní firma) přechází při převodu podniku bez dalšího, tj. bez jakéhokoliv projevu vůle, na nabyvatele, nebo zda je nutné, aby je nabyvatel převzal,
- 2) zda je možné převzít obchodní jméno i po převodu podniku, s nímž je obchodní jméno spojeno,
- 3) zda převzetí obchodního jména spojeného s převodem podniku nebrání existence zaměnitelného obchodního jména jiného podnikatele,
- 4) zda obchodní jméno podniku zaniká, když ho nabyvatel při převodu podniku nepřevzme.

Dovolání není důvodné.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Dovolací soud nejprve zkoumal, zda řízení netrpí vadami uvedenými v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř. (tzv. zmatečnosti), jakož i jinými vadami řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, i když nebyly v dovolání uplatněny. Tyto vady, k nimž dovolací soud přihlíží v případě přípustného dovolání z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3, druhá věta, o. s. ř.), však dovoláním namítány nejsou a dovolací soud je z obsahu spisu neshledal.

Nejvyšší soud proto rozhodnutí odvolacího soudu přezkoumal v napadeném rozsahu (srov. § 242 odst. 1 o. s. ř.), jsa vázán uplatněným dovolacím důvodem včetně toho, jak jej dovolatel obsahově vymezil (srov. § 242 odst. 3, věta první, o. s. ř.).

Právní posouzení věci je činnost soudu, spočívající v podřazení zjištěného skutkového stavu pod hypotézu (skutkovou podstatu) vyhledané právní normy, jež vede k závěru, zda a komu soud právo či povinnost přizná či nikoliv.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu sice správně určenou nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Odvolací soud (ve shodě se soudem prvního stupně) dospěl k závěru, že žalobci nesvědčí aktivní věcná legitimace, neboť neprokázal ustanovením § 11 odst. 3 obch. zák. vyžadovaný projev vůle převzít obchodní jméno M., které tak na něj jako nabyvatele celého státního podniku M. privatizací nepřešlo a zaniklo spolu se zánikem uvedeného podniku. Tento jeho právní názor shledává dovolací soud správným.

Pro určení, jaké znění obchodního zákoníku bude aplikováno při dovolacím přezkumu, je rozhodné jeho znění platné v době konání veřejné dražby, tj. ke dni 31. 7. 1993. Dovolací soud proto vyšel z příslušných ustanovení zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění změn a doplnění provedených zákony č. 264/1992 Sb., č. 591/1992 Sb. a č. 600/1992 Sb.

Podle ustanovení § 11 odst. 3 obch. zák. přechází obchodní jméno právnické osoby na nástupnickou

právní osobu s podnikem, zaniká-li původní právnická osoba bez likvidace a nástupnická právnická osoba obchodní jméno převezme. Má-li nástupnická právnická osoba jinou právní formu, musí být změněn dodatek v souladu s její právní formou.

Z textace „nástupnická právnická osoba obchodní jméno převezme“ obsažené v § 11 odst. 3 obch. zák. je nepochybné, že přechod obchodního jména zanikající právnické osoby bez likvidace na nástupnickou právnickou osobu je podmíněn jejím projevem vůle, že obchodní jméno zanikající právnické osoby přejímá. Nástupnická právnická osoba má právo, nikoli povinnost převzít obchodní jméno zaniklé právnické osoby; jestliže nabyvatel obchodní jméno převezme, přechází obchodní jméno spolu s podnikem. Tento závěr je v souladu i s právními názory publikovanými v odborné právnické literatuře, kterou odvolací soud cituje v odůvodnění dovoláním napadeného rozhodnutí (srov. Štenglová I., Plíva S., Tomsa M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 8. vydání, Praha, C. H. Beck 2003, strana 33, a dále Pelikánová I., Komentář k obchodnímu zákoníku, 1. díl, Praha, Linde 1994, strana 58). Lze tak uzavřít, že obchodní jméno právnické osoby přechází na nástupnickou právnickou osobu spolu s podnikem pouze v případě, pokud nástupnická právnická osoba při převodu podniku projeví vůli obchodní jméno převzít.

V odpovědi na druhou otázku, zda je možné převzít obchodní jméno i později, tj. po převodu podniku, odvolací soud správně vyšel z ustanovení § 11 odst. 4 obch. zák. Podle této právní normy je převod obchodního jména bez současného převodu podniku nepřipustný, přičemž převod obchodního jména je možný i při převodu části podniku, bude-li podnikatel zbývající část provozovat pod jiným obchodním jménem nebo tato část zanikne likvidací. Uvedené ustanovení tak upravuje tzv. vázaný přechod obchodního jména, tj. nepřipouští, aby k jeho převodu došlo bez současného převodu podniku. Obchodní jméno není samostatně převoditelný statek, aniž by současně s ním nebyl převeden podnik (nebo alespoň jeho část), k němuž se váže. Na druhé straně však může podnik přejít na nového majitele, aniž by bylo zároveň převedeno obchodní jméno (viz Munková J., časopis Průmyslové vlastnictví č. 1/1994, str. 20). Pokud tedy za této situace odvolací soud v odůvodnění rozsudku uvedl, že nabyvatel podniku, který spolu s podnikem obchodní jméno nepřevzal, je již později nemohl použít při založení jiné obchodní společnosti, žádné pochybení mu vytknout nelze, neboť nabyvatel může převzít obchodní jméno zanikajícího subjektu jen současně s převodem podniku, a nikoli později.

Dovolací soud se dále zabýval námitkou dovolatele, že v užívání obchodního jména M. mu bránila jeho zaměnitelnost s obchodním jménem žalované. Také tomuto názoru dovolatele nebylo možné přisvědčit, neboť platnému převodu obchodního jména podle § 11 odst. 3 obch. zák. nebrání zaměnitelnost s obchodním jménem jiné právnické osoby v době převodu. Po převzetí obchodního jména zaniklého subjektu by pak bylo na žalobci, aby se, vycházející z principu nezaměnitelnosti obchodního jména (od 1. 1. 2001 obchodní firmy), eventuálně soudní cestou (§ 12 obch. zák.) domáhal odstranění závadného stavu (srov. shodně též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2000, sp. zn. 29 Cdo 503/2000, uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 2, ročník 2001, pod číslem 31). Pakliže nástupnická právnická osoba obchodní jméno převáděného podniku nepřevzala, v důsledku principu vázanosti obchodního jména na podnik, jak je zakotven v ustanovení § 11 odst. 4 obch. zák., zaniklo obchodní jméno spojené s převáděným podnikem, a to současně se zánikem původní právnické osoby, k níž se obchodní jméno váže.

Za situace, kdy na základě skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně se odvolací soud ztotožnil s jeho skutkovým závěrem, že žalobce nepřevzal obchodní jméno státního podniku M., tak obchodní jméno M. zaniklo současně se zánikem státního podniku M. Jestliže žalobce obchodní firmu nepřevzal, je nerozhodné, zda ji později případně užívat chtěl.

Vzhledem ke způsobu založení přípustnosti podaného dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. je dovolací soud skutkovým stavem zjištěným soudy nižších stupňů vázán a nepřísluší mu tak

přezkoumávat, zda skutková zjištění, z nichž napadené rozhodnutí vychází, mají či nemají oporu v provedeném dokazování (srov. § 241a odst. 3 o. s. ř.). V tomto směru proto dovolací soud nemohl přihlídnout k námitkám dovolatele směřujícím do skutkového závěru odvolacího soudu, resp. soudu prvního stupně, že žalobce neprokázal převzetí obchodní jména M.

Lze tedy uzavřít, že dovolací důvod podle § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. nebyl naplněn. Protože právní posouzení věci v řešení otázek, na nichž napadené rozhodnutí spočívá, je správné, Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), dovolání žalobce zamítl (§ 243b odst. 2, věta před středníkem, o. s. ř.).